

УДК 341.645(4)ЄСПЛ:341.231.14:355.01(470:477)
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2195/2024/1.127-4>

Вікторія ІВАНОВА, магістр
ORCID ID: 0009-0009-1556-9359
e-mail: victoria.sidmoui@gmail.com
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ КОМПЕНСАЦІЇ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ ВОЄННОЮ АГРЕСІЄЮ

Вступ. Досліджено практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) у контексті компенсації шкоди, заподіяної воєнною агресією, що має важливе значення для визначення майбутньої стратегії України у процесі забезпечення компенсації завданих збитків.

Методи. У дослідженні використано формально-догматичний, системний, порівняльно-правовий методи, основу дослідження встановив метод системного аналізу.

Результати. Проаналізовано деякі рішення ЄСПЛ за заявами постраждалих осіб у турецько-кіпрському, російсько-грузинському протистояннях і визначено ефективність такого способу захисту, як звернення до ЄСПЛ для відшкодування шкоди, заподіяної воєнною агресією. Оцінено можливість звернення України, інших постраждалих фізичних та юридичних осіб до ЄСПЛ із врахуванням виключення російської федерації¹ зі складу Ради Європи 16 вересня 2022 року. Розглянуто й проаналізовано 40 рішень ЄСПЛ, пов'язаних із воєнною агресією, що є базою побудови позиції потерпілої сторони при зверненні за захистом порушених прав, оскільки після закінчення війни найбільш нагальним питанням стане відбудова інфраструктури, компенсації членам сімей загиблих, пораненим, військовополоненим, іншим постраждалим морально чи фізично, і фінансування подальшого розвитку України. Проаналізовано методи впливу Кабінету Міністрів Ради Європи на країну-відповідача з метою забезпечення виконання рішень ЄСПЛ. Охарактеризовано можливі варіанти розвитку подій після задоволення скарг постраждалих у російсько-українській війні.

Висновки. Сформовано та розкрито логічний підсумок проаналізованої теми про два можливі способи отримання справедливої реальної компенсації шкоди, заподіяної воєнною агресією російської федерації: добровільний і примусовий.

Ключові слова: шкода, заподіяна воєнною агресією; воєнні дії; російсько-українська війна; захист прав; захист права власності; права людини.

Вступ

В умовах існування одного з наймасштабніших збройних конфліктів у Європі із часів Другої світової війни важливо забезпечити ефективний механізм компенсації заподіяної шкоди всім, хто постраждав. Такий механізм може бути як внутрішньонаціональний, так і міжнародний. Одним із способів захисту порушених прав є звернення потерпілої особи до Європейського суду з прав людини, юрисдикція якого поширюється на Високі Договірні Сторони Європейської конвенції з прав людини. Практика розв'язання таких справ не є новою, зокрема, скарги подавались постраждалими щодо захисту порушених прав людини у зв'язку з воєнними операціями Туреччини на півночі Кіпру в липні та серпні 1974 року та триваючим поділом його території.

Виходячи з наявної практики, яка ґрунтується зокрема й на рішеннях Європейського суду з прав людини, потерпіла сторона (позивач) може очікувати відповідного рішення десятки років, а у випадку недобросовісності сторони-агресора (відповідача) стільки ж років піде на виконання постановленого рішення. Окрім того, незважаючи на те, що російська федерація перестала бути договірною стороною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зобов'язання, узяті нею при підписанні, і за час перебування стороною Конвенції мають бути виконані; якщо ж таке виконання неможливе добровільно, то необхідно розробити дієвий примусовий механізм забезпечення виконання рішення суду.

Методи

Основа цього дослідження становить метод системного аналізу практики Європейського суду з прав людини у контексті реалізації захисту прав сторони, потерпілої від збройної агресії. За допомогою формально-догматичного методу було встановлено зв'язки та суперечності

нормативно-правової бази, яка забезпечує належне виконання рішення Європейського суду з прав людини. Системний метод застосовувався задля встановлення змісту та призначення засобів і способів захисту прав, свобод і інтересів відповідно до нормативного закріплення. Порівняльно-правовий метод було використано при встановленні можливості застосування наявних механізмів захисту сторони, потерпілої від збройної агресії у російсько-українському протистоянні.

Результати

Трагічною подією 2022 року стало широкомасштабне вторгнення так званої російської федерації на територію незалежної України. Переважна більшість країн світу розуміють, що ця збройна агресія спрямована на руйнацію нинішньої європейської системи безпеки, і не мають сумнівів щодо волі й сили українського народу. Світ згуртувався навколо спільного ворога, розуміючи, що цілі агресора навряд чи обмежуються територією однієї країни. На підставі цього Україна й союзники постійно працюють над забезпеченням захисту її незалежності. Окремим питанням залишається компенсаційний механізм, який забезпечить стороні, потерпілій від збройної агресії, реально відшкодування завданих збитків.

Російська федерація вступила до Ради Європи 28 лютого 1996 року (The Russian Federation..., 2022) і була виключена з її складу 16 вересня 2022 року (Resolution CM/Res(2022)3, 2022). Разом із цим так звана росія прийняла рішення про визнання такими, що втратили чинність, Статут Ради Європи, Конвенцію про захист прав людини і основних свобод, Європейську конвенцію про запобігання тероризму, Соціальну хартію та Європейську хартію місцевого самоврядування, у зв'язку із чим постало питання про розв'язання справ, які перебувають у провадженні Європейського суду з

¹ Тут і далі у словах "російська федерація" та "росія" збережено орфографію автора.

прав людини. У преамбулі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зазначено, що держави-члени підтверджують, що, відповідно до принципу субсидіарності, вони несуть основну відповідальність за захист прав і свобод, визначених цією Конвенцією та протоколами до неї, і що при цьому вони наділені свободою розсуду, яка підлягає наглядовій юрисдикції з боку ЄСПЛ, створеного за цією Конвенцією (Європейська конвенція..., 1950). Отже, порушення, вчинені до виходу країни з цієї Конвенції, підлягають розгляду ЄСПЛ і, у випадку постановлення відповідного рішення у справах, мають бути виконані.

ЄСПЛ неодноразово розглядав справи, які стосувалися воєнної агресії, окупації, знищення житла чи іншого майна, примусового виселення внаслідок війни тощо. Яскравим прикладом є справа Кіпру проти Турції, у якій основне рішення було постановлено 10 травня 2001 року (*Case of Cyprus v. Turkey*, 25781/94, 2001), а рішення *just satisfaction* – 12 травня 2014 року (*Case of Cyprus v. Turkey*, 25781/94, 2014). Скаргу до Європейського суду з прав людини було подано Республікою Кіпр (постраждалою стороною) у зв'язку з воєнними операціями Туреччини (агресора) на півночі Кіпру в липні й серпні 1974 року та триваючим поділом його території. Туреччина обґрунтовувала своє вторгнення та окупацію 37 % території Кіпру необхідністю захисту прав турецьких кіпріотів перед грецькими кіпріотами. У листопаді 1983 року так званий уряд окупованих територій острова в односторонньому порядку оголосив незалежність і утворення так званої "Турецької Республіки Північного Кіпру" (далі "ТРПК"), яку було визнано тільки Туреччиною, оскільки міжнародна спільнота одногласно засудила утворення цієї квазіреспубліки.

У рішенні від 10 травня 2001 року ЄСПЛ було встановлено порушення Конвенції у цій справі, зокрема:

- **порушення прав грецьких кіпріотів та їхніх родичів** у зв'язку з непроведенням органами влади Туреччини жодного розслідування обставин зникнення зниклих безвісти, їхньої подальшої долі, що досягає такого рівня тяжкості, який можна класифікувати лише як нелюдське поводження;

- **порушення прав переміщених осіб на повагу до їхнього житла та майна** у зв'язку з тим, що їм відмовляють у доступі, контролі та користуванні їхнім майном, а також у будь-якій компенсації за порушення їхнього права власності чи можливості правового захисту для оскарження таких рішень; дискримінацією відносно грецьких кіпріотів – жителів Карпасу;

- **порушення, пов'язані з умовами життя грецьких кіпріотів на півночі Кіпру**, у зв'язку з перешкоджанням організації грецьких православних церемоній, надмірними заходами цензури шкільних підручників, неможливістю надання грецькомовної початкової шкільної освіти, дискримінацією відносно грецьких кіпріотів – жителів Карпасу та неможливістю отримання ними правового захисту для оскарження таких рішень;

- **порушення прав турецьких кіпріотів, у тому числі членів циганської громади, які проживають на півночі Кіпру**, у зв'язку із законодавчою практикою надання дозволу на розгляд цивільних справ військовими судами.

Цим рішенням було зафіксовано факт порушень Конвенції на підставі наданих і належним чином досліджених доказів. Про стягнення грошових коштів із Туреччини

на користь Республіки Кіпр у межах аналізованої справи рішення було постановлено тільки 12 травня 2014 року, у якому ЄСПЛ було встановлено, що *just satisfaction* вимагається Кіпром не з метою компенсації самій державі за порушення її прав, а в інтересах окремих жертв, на користь сімей зниклих безвісти осіб і мешканців Карпасу. На підставі зазначеного ЄСПЛ постановив, що Туреччина має виплатити Кіпру протягом трьох місяців:

- 30 000 000 євро (тридцять мільйонів євро), а також будь-який податок, який може стягуватися за моральну шкоду, якої зазнали родичі зниклих безвісти;

- 60 000 000 євро (шістдесят мільйонів євро), а також будь-який податок, який може бути стягнутий за моральну шкоду, якої зазнали анклавовані грецькі кіпріоти на півострові Карпас.

Ці суми мають бути розподілені Республікою Кіпр між окремими жертвами під наглядом Комітету міністрів Ради Європи протягом 18 місяців з дати виплати або протягом будь-якого іншого періоду, який Комітет міністрів вважатиме доцільним. Проте 16 вересня 2021 року Комітетом міністрів було прийнято *Interim Resolution c Execution of the judgments of the European Court of Human Rights Cyprus against Turkey* (Interim Resolution..., 2021), у якій ними було:

- висловлено глибоку стурбованість тим, що *just satisfaction*, присуджена ЄСПЛ, досі не виплачена, незважаючи на неодноразові апеляції, і що тривалі затримки у виконанні цього обов'язку не тільки позбавляють окремих жертв можливості отримати компенсацію за заподіяну ним шкоду, але й є кричущою неповагою до безумовного зобов'язання за статтею 46 пункту 1 Конвенції;

- наголошено на безумовному зобов'язанні за статтею 46 пункту 1 Конвенції виплатити *just satisfaction*, присуджену ЄСПЛ;

- наполегливо закликало турецьку владу дотримуватися цього зобов'язання і виплатити *just satisfaction* разом із нарахованими відсотками за замовчуванням без подальших затримок;

- вирішено відновити розгляд цього питання на наступному засіданні щодо *case of Cyprus v. Turkey*.

Отже, останні офіційні дані свідчать про те, що Туреччина з 2014 року не виконує рішення ЄСПЛ і не компенсує шкоду, заподіяну воєнною агресією, при цьому будучи членом Ради Європи.

Невиконання Туреччиною таких рішень є певною закономірністю та простежується у справах приватних осіб проти Туреччини, зокрема:

- одна справа щодо зниклих безвісти грецьких кіпріотів (*Case of Varnava and others v. Turkey*, 16064/90, 2009);

- 33 справи щодо втручання у право власності та/або повагу до житла (нерухомість у північній частині Кіпру) (*Case of Xenides-Arestis v. Turkey*, 46347/99, 2006; *Case of Andreou Papi v. Turkey*, 16094/90, 2010; *Case of Andreou Sophia v. Turkey*, 18360/91, 2010; *Case of Christodoulidou v. Turkey*, 16085/90, 2010; *Case of Demades v. Turkey*, 16219/90, 2008; *Case of Diogenous and Tseriotis v. Turkey*, 16259/90, 2010; *Case of Economou v. Turkey*, 18405/91, 2010; *Case of Epiphaniou and Others v. Turkey*, 19900/92, 2010; *Case of Evagorou Christou v. Turkey*, 18403/91, 2010; *Case of Gavriel v. Turkey*, 41355/98, 2010; *Case of Hadjiprocopiou and others v. Turkey*, 37395/97, 2010; *Case of Hadjithomas and others v. Turkey*, 39970/98, 2010; *Case of Hapeshis and Hapeshi-*

Michaelidou v. Turkey, 35214/97, 2010; *Case of Hapeshis and others v. Turkey*", 38179/97, 2010; *Case of Ioannou v. Turkey*, 18364/91, 2010; *Case of Iordanis Iordanou v. Turkey*, 43685/98, 2010; *Case of Iordanou Anthousa v. Turkey*, 46755/99, 2011; *Case of Josephides v. Turkey*, 21887/93, 2010; *Case of Kyriakou v. Turkey*, 18407/91, 2010; *Case of Loizou and others v. Turkey*, 16682/90, 2011; *Case of Lordos and others v. Turkey*, 15973/90, 2012; *Case of Michael v. Turkey*, 18361/91, 2010; *Case of Nicolaidis v. Turkey*, 18406/91, 2010; *Case of Olymbiou v. Turkey*, 16091/90, 2010; *Case of Orphanides v. Turkey*, 36705/97, 2010; *Case of Ramon v. Turkey*, 29092/95, 2010; *Case of Rock Ruby Hotels LTD v. Turkey*, 46159/99, 2010; *Case of Saveriades v. Turkey*, 16160/90, 2010; *Case of Skyropiia Yialis LTD v. Turkey*, 47884/99, 2010; *Case of Solomonides v. Turkey*, 16161/90, 2010; *Case of Strati v. Turkey*, 16082/90, 2010; *Case of Vrahimi v. Turkey*, 16078/90, 2010; *Case of Zavou and others v. Turkey*, 16654/90, 2010).

27 липня 1998 року ЄСПЛ було постановлено рішення у справі Лоїзиду проти Туреччини (*Case of Loizidou v. Turkey*, 15318/89, 1998) щодо відшкодування Туреччиною матеріальної та моральної шкоди позивачу. Національні суди України часто застосовують цю справу в частині обґрунтування розміру й необхідності відшкодування заподіяної моральної шкоди. ЄСПЛ було встановлено, що у зв'язку з муками, почуттям безпорадності та розчарування, яких заявниця зазнавала протягом багатьох років, не маючи можливості користуватися своїм майном на власний розсуд, уряд-відповідач зобов'язаний відшкодувати їй моральну шкоду. При цьому ЄСПЛ наголосив, що ця вимога стосується індивідуальної скарги, пов'язаної з особистими майновими правами заявниці, а не загальної ситуації майнових прав греків-кіпріотів на півночі Кіпру, а у своєму основному рішенні він постановив, що суд не вважає за потрібне висловлюватися щодо аргументів, висунутих сторонами, які виступали раніше, стосовно ймовірної законності чи незаконності військового втручання Туреччини на острів у 1974 році, оскільки встановлення відповідальності держави за Конвенцією не потребує такого розслідування (*Case of Loizidou v. Turkey*, 15318/89, 1996). Суд також відхилив твердження заявниці про порушення права на повагу до її житла й не зробив жодного висновку щодо питання расової дискримінації, яке не було частиною скарги заявниці за Конвенцією, і присудив 20 000 (двадцять тисяч) кіпрських фунтів за цим пунктом, які Туреччина все ж таки сплатила у 2003 році (*Резолюція CM/ResDH(2022)255*, 2022).

Усі вищезазначені рішення, постановлені після 2006 року, залишаються невиконаними, шкода, заподіяна фізичним і юридичним особам, не відшкодована, а сама Туреччина не надає жодного прийняттого коментаря, який би пояснював причини тривалого ігнорування законних вимог.

Вважаємо, що така позиція є очікуваною, оскільки в кожній із вищеперелічених справ представники уряду-відповідача намагались перекласти відповідальність на "ТРПК". Ми маємо реальний приклад ухилення винної держави від виконання покладених на неї зобов'язань рішенням ЄСПЛ і бачимо неспроможність відповідних установ та організацій забезпечити їх виконання. Отже, ще до завершення війни так званої Росії проти України потрібно не просто проаналізувати наявний досвід інших країн із питань стягнення з агресора

компенсації за заподіяну шкоду, виплати репарацій та іншого роду відшкодування збитків, а й розробити механізм, який забезпечить їх реальне невідкладне виконання в примусовому порядку.

Окрім того, підставою вважати, що так звана російська федерація, імовірно, добровільно не компенсує шкоду, заподіяну воєнною агресією, є історичні факти про подібні воєнні протистояння за її участю, у яких вона не тільки не сплатила жодної копійки постраждалим, а й навіть не визнала, що є агресором, тим, хто через свої імперські переконання зазіхає на території незалежних країн і несе незчисленні страждання їхнім народам. Унаслідок одного з таких протистоянь урядом Грузії було подано кілька заяв до ЄСПЛ із метою захисту прав своїх громадян і забезпечення *just satisfaction*.

Наприклад, 28.04.2023 ЄСПЛ було постановлено рішення *just satisfaction* у одній зі справ Грузії проти Росії (*Case of Georgia v. Russia (II)*, 38263/08, 2023), у якому судом встановлено, що, виходячи з формулювання пунктів 2 і 3 статті 58 Конвенції, держава, яка перестає бути стороною Конвенції унаслідок того, що вона перестала бути членом Ради Європи, не звільняється від своїх зобов'язань за Конвенцією стосовно будь-якої дії, вчиненої до дати, коли ця держава перестала бути стороною Конвенції. Таке тлумачення цієї статті також було застосовано на пленарному засіданні у *Resolution of the European Court of Human Rights on the consequences of the cessation of membership of the Russian Federation to the Council of Europe in light of Article 58 of the European Convention on Human Rights* від 22 березня 2022 року (*Резолюція Європейського суду...*, 2022). ЄСПЛ зазначив, що він "*залишається компетентним розглядати заяви, спрямовані проти російської федерації щодо дій чи бездіяльності, які можуть становити порушення Конвенції, за умови, що вони мали місце до 16 вересня 2022 року*". Отже, припинення членства в Раді Європи не звільняє державу від обов'язку співпрацювати з органами Конвенції. Цей обов'язок зберігається до тих пір, поки ЄСПЛ залишається компетентним розглядати заяви проти такої держави. Основне рішення у цій справі було постановлено 21 січня 2021 року (*Case of Georgia v. Russia (II)*, 38263/08, 2021), яким було встановлено:

- **порушення, пов'язані з фазою окупації після припинення бойових дій (угода про припинення воєн від 12 серпня 2008 року)**, у зв'язку зі вбивствами цивільних осіб, а також підпалами й пограбуваннями будинків у грузинських селах у Південній Осетії та "буферній зоні";

- **порушення, пов'язані із затриманням цивільних осіб і законністю їхнього затримання**, у зв'язку зі свавільним затриманням у серпні 2008 року грузинських цивільних осіб, а також неприйнятними умовами тримання під вартою близько 160 грузинських цивільних осіб і принизливими діями, яким вони були піддані;

- **порушення, пов'язані з поведінням із військовополоненими**, у зв'язку із жорстоким поведінням із грузинськими військовополоненими, яке розглядається як катування;

- **порушення, пов'язані зі свободою пересування переселенців**, яке мало місце до 23 травня 2018 року, у зв'язку із заборонами громадянам Грузії повертатися до своїх домівок;

- **порушення, пов'язані із зобов'язанням розслідування**, у зв'язку з повільним, неефективним та

упередженим розслідуванням російською владою злочинів, імовірно, скоєних під час активної фази бойових дій.

На нашу думку, реальна сплата коштів так званою російською федерацією на відшкодування заподіяної нею шкоди воєнною агресією можлива у двох випадках: добровільно після зміни влади за моделлю Німеччини після Другої світової війни; примусово шляхом стягнення грошових коштів, майна чи інших ресурсів, у тому числі передання Україні активів російської федерації, що знаходяться у США і країнах Європи. Найбільш реалістичним вважаємо другий варіант, який може реалізувати міжнародне співтовариство шляхом підписання спільної угоди, створення спеціальних органів, установ, організацій, які б здійснювали керування процедурою приймання-передання російських активів, а також за допомогою застосування чинних обмежувальних заходів щодо інших країн, які допомагатимуть так званій росії уникнути відповідальності. Постраждала сторона може використовувати наявні способи захисту порушених прав або сприяти створенню нових. Такими можуть бути спеціально створені міжнародна й національна комісії, звернення до національних, іноземних судів, ЄСПЛ і міжнародного інвестиційного арбітражу. Першим кроком у побудові нового компенсаційного механізму за ініціативою України стало створення Реєстру збитків, завданих агресією російської федерації проти України (Рішення СМ/Del/Dec(2023)1464/1.6, 2023), що об'єднало представників Албанії, Австрії, Бельгії, Хорватії, Кіпру, Чехії, Данії, Естонії, Фінляндії, Франції, Грузії, Німеччини, Греції, Ісландії, Ірландії, Італії, Латвії, Ліхтенштейну, Литви, Люксембургу, Мальти, Республіки Молдова, Монако, Чорногорії, Нідерландів, Північної Македонії, Норвегії, Польщі, Португалії, Румунії, Сан-Марино, Словацької Республіки, Словенії, Іспанії, Швеції, України та Великобританії, Європейського Союзу, Канади, Японії та США. Затвердження Статуту Реєстру збитків Резолюцією Комітету Міністрів Ради Європи 12 травня 2023 року (Статут Реєстру збитків..., 2023) вкотре підтвердило їхню неухитну позицію та готовність боротися за справедливую компенсацію постраждалим від російської збройної агресії.

Дискусія та висновки

Використання одного з можливих способів захисту порушених прав не виключає можливість застосування також інших способів захисту, адже збройна агресія породжує велику кількість негативних наслідків у різних сферах життя. ЄСПЛ не вперше зіштовхується із заявами, поданими постраждалою стороною на адресу агресора з метою захисту прав людини, порушених збройним протистоянням. На жаль, резолюції Комітету міністрів Ради Європи не є ефективним способом примусу сторони до виконання зобов'язань відповідно до постановленого рішення ЄСПЛ, навіть із врахуванням того, що, стаючи Високою Договірною Стороною Конвенції, країна бере на себе обов'язок неухильно їх виконувати. Проаналізовані справи підтверджують необхідність запровадження ефективного механізму компенсації заподіяної шкоди жертвам війни, який допоможе забезпечити примусове виконання рішень ЄСПЛ, які протягом визначеного терміну не виконуються урядом-відповідачем добровільно. Україна вже зараз активно працює над цією ідеєю, залучаючи своїх партнерів, оскільки розв'язання цього питання не підлягає відкладенню, воно є важливим тут і зараз. Жоден постраждалий від війни не повинен очікувати десятки років на справедливе відшко-

дування заподіяної йому шкоди. Війна руйнує життя, а життя безцінне, і якщо є можливість хоча б частково компенсувати ці страждання, то ми зобов'язані зробити все можливе чи неможливе, як кожен і кожна, хто допомагає зберегти незалежну Україну.

Список використаних джерел

- Європейська конвенція з прав людини. Дата підписання 04.11.1950. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004?dark=1
- Про створення Розширеної часткової угоди стосовно реєстру збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України. (19 квітня 2023). Рішення Комітету Міністрів Ради Європи СМ/Del/Dec(2023)1464/1.6. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680aaf531
- Про створення Розширеної часткової угоди стосовно реєстру збитків, завданих агресією Російської Федерації проти України. Статут Реєстру збитків, затверджений Резолюцією СМ/Res(2023)3, прийнятою Комітетом Міністрів 12 травня 2023 року на 1466-му засіданні заступників міністрів. <https://rm.coe.int/0900001680ab2595>
- Case of Andreou Papi v. Turkey (application № 16094/90), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101413>
- Case of Andreou Sophia v. Turkey (application № 18360/91), 22.06.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99583>
- Case of Christodoulidou v. Turkey (application № 16085/90), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101419>
- Case of Cyprus v. Turkey (application № 25781/94), 10.05.2001. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59454>
- Case of Cyprus v. Turkey (application № 25781/94), 12.05.2014. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-144151>
- Case of Demades v. Turkey (application № 16219/90), 22.04.2008. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-86001>
- Case of Diogenous and Tseriotis v. Turkey (application № 16259/90), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101399>
- Case of Economou v. Turkey (application № 18405/91), 22.06.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99581>
- Case of Epiphaniou and Others v. Turkey (application № 19900/92), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101421>
- Case of Evagorou Christou v. Turkey (application № 18403/91), 22.06.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99575>
- Case of Gavriel v. Turkey (application № 41355/98), 22.06.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99579>
- Case of Georgia v. russia (II) (application № 38263/08), 21.01.2021. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-207757>
- Case of Georgia v. russia (II) (application № 38263/08), 28.04.2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-224629>
- Case of Hadjiprocopiou and others v. Turkey (application № 37395/97), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101425>
- Case of Hadjithomas and others v. Turkey (application № 39970/98), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101409>
- Case of Hapeshis and Hapeshi-Michaelidou v. Turkey (application № 35214/97), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101423>
- Case of Hapeshis and others v. Turkey (application № 38179/97), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101427>
- Case of Ioannou v. Turkey (application № 18364/91), 22.06.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99573>
- Case of Iordanis Iordanou v. Turkey (application № 43685/98), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101407>
- Case of Iordanou Anthousa v. Turkey (application № 46755/99), 11.01.2011. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-102627>
- Case of Josephides v. Turkey (application № 21887/93), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101396>
- Case of Kyriakou v. Turkey (application № 18407/91), 22.06.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99587>
- Case of Loizidou v. Turkey (application № 15318/89), 18.12.1996. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58007>
- Case of Loizidou v. Turkey (application № 15318/89), 28.07.1998. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58201>
- Case of Loizou and others v. Turkey (application № 16682/90), 24.05.2011. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104835>
- Case of Lordos and others v. Turkey (application № 15973/90), 10.01.2012. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-108498>
- Case of Michael v. Turkey (application № 18361/91), 22.06.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99571>
- Case of Nicolaidis v. Turkey (application № 18406/91), 22.06.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99585>
- Case of Olymbiou v. Turkey (application № 16091/90), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101415>
- Case of Orphanides v. Turkey (application № 36705/97), 22.06.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99577>
- Case of Ramon v. Turkey (application № 29092/95), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101411>

- Case of Rock Ruby Hotels LTD v. Turkey* (application № 46159/99), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101405>
- Case of Saveriades v. Turkey* (application № 16160/90), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101401>
- Case of Skyropiia Yialis LTD v. Turkey* (application № 47884/99), 2.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101403>
- Case of Solomonides v. Turkey* (application № 16161/90), 27.07.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101445>
- Case of Strati v. Turkey* (application № 16082/90), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101429>
- Case of Varnava and others v. Turkey* (application № 16064/90), 18.09.2009. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-118524>
- Case of Vrahimi v. Turkey* (application № 16078/90), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101417>
- Case of Xenides-Arestis v. Turkey* (application № 46347/99), 07.12.2006. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-78359>
- Case of Zavou and others v. Turkey* (application № 16654/90), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101394>
- Council of Europe. The Russian Federation is excluded from the Council of Europe.* <https://www.coe.int/en/web/portal/-/the-russian-federation-is-excluded-from-the-council-of-europe>
- Interim Resolution c Execution of the judgments of the European Court of Human Rights Cyprus against Turkey. Adopted by the Committee of Ministers on 16 September 2021 at the 1411th meeting of the Ministers' Deputies.* <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-212454>
- Resolution CM/Res(2022)3 on legal and financial consequences of the cessation of membership of the Russian Federation in the Council of Europe.* <https://rm.coe.int/resolution-cm-res-2022-3-legal-and-financial-conss-cessation-membershi/1680a5ee99>
- Resolution CM/ResDH(2022)255 Execution of the judgments of the European Court of Human Rights Loizidou against Turkey.* 22.09.2022. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-220584>
- Resolution of the European Court of Human Rights on the consequences of the cessation of membership of the Russian Federation to the Council of Europe in light of Article 58 of the European Convention on Human Rights.* 22.03.2022. <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-7435446-10180882>
- References**
- Case of Andreou Papi v. Turkey* (application № 16094/90), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101413>
- Case of Andreou Sophia v. Turkey* (application № 18360/91), 22.06.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99583>
- Case of Christodoulidou v. Turkey* (application № 16085/90), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101419>
- Case of Cyprus v. Turkey* (application № 25781/94), 10.05.2001. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59454>
- Case of Cyprus v. Turkey* (application № 25781/94), 12.05.2014. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-144151>
- Case of Demades v. Turkey* (application № 16219/90), 22.04.2008. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-86001>
- Case of Diogenous and Tseriotis v. Turkey* (application № 16259/90), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101399>
- Case of Economou v. Turkey* (application № 18405/91), 22.06.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99581>
- Case of Epiphaniou and Others v. Turkey* (application № 19900/92), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101421>
- Case of Evagorou Christou v. Turkey* (application № 18403/91), 22.06.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99575>
- Case of Gavriel v. Turkey* (application № 41355/98), 22.06.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99579>
- Case of Georgia v. russia (II)* (application № 38263/08), 21.01.2021. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-207757>
- Case of Georgia v. russia (II)* (application № 38263/08), 28.04.2023. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-224629>
- Case of Hadjiprocopiou and others v. Turkey* (application № 37395/97), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101425>
- Case of Hadjithomas and others v. Turkey* (application № 39970/98), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101409>
- Case of Hapeshis and Hapeshi-Michaelidou v. Turkey* (application № 35214/97), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101423>
- Case of Hapeshis and others v. Turkey* (application № 38179/97), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101427>
- Case of Ioannou v. Turkey* (application № 18364/91), 22.06.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99573>
- Case of Iordanis Iordanou v. Turkey* (application № 43685/98), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101407>
- Case of Iordanou Anthousa v. Turkey* (application № 46755/99), 11.01.2011. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-102627>
- Case of Josephides v. Turkey* (application № 21887/93), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101396>
- Case of Kyriakou v. Turkey* (application № 18407/91), 22.06.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99587>
- Case of Loizidou v. Turkey* (application № 15318/89), 18.12.1996. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58007>
- Case of Loizidou v. Turkey* (application № 15318/89), 28.07.1998. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58201>
- Case of Loizou and others v. Turkey* (application № 16682/90), 24.05.2011. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-104835>
- Case of Lordos and others v. Turkey* (application № 15973/90), 10.01.2012. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-108498>
- Case of Michael v. Turkey* (application № 18361/91), 22.06.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99571>
- Case of Nicolaidis v. Turkey* (application № 18406/91), 22.06.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99585>
- Case of Olymbiou v. Turkey* (application № 16091/90), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101415>
- Case of Orphanides v. Turkey* (application № 36705/97), 22.06.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99577>
- Case of Ramon v. Turkey* (application № 29092/95), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101411>
- Case of Rock Ruby Hotels LTD v. Turkey* (application № 46159/99), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101405>
- Case of Saveriades v. Turkey* (application № 16160/90), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101401>
- Case of Skyropiia Yialis LTD v. Turkey* (application № 47884/99), 2.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101403>
- Case of Solomonides v. Turkey* (application № 16161/90), 27.07.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-100145>
- Case of Strati v. Turkey* (application № 16082/90), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101429>
- Case of Varnava and others v. Turkey* (application № 16064/90), 18.09.2009. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-118524>
- Case of Vrahimi v. Turkey* (application № 16078/90), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101417>
- Case of Xenides-Arestis v. Turkey* (application № 46347/99), 07.12.2006. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-78359>
- Case of Zavou and others v. Turkey* (application № 16654/90), 26.10.2010. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101394>
- Council of Europe. The Russian Federation is excluded from the Council of Europe.* <https://www.coe.int/en/web/portal/-/the-russian-federation-is-excluded-from-the-council-of-europe>
- Decision of the Committee of Minister of the Council of Europe CM/Del/Dec(2023)1464/1.6 Setting up Enlarged Partial Agreement on the Register of Damage caused by the aggression of the Russian Federation against Ukraine as of 19 April 2023.* https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680aaf531
- Interim Resolution c Execution of the judgments of the European Court of Human Rights Cyprus against Turkey. Adopted by the Committee of Ministers on 16 September 2021 at the 1411th meeting of the Ministers' Deputies.* <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-212454>
- Resolution CM/Res(2022)3 on legal and financial consequences of the cessation of membership of the Russian Federation in the Council of Europe.* <https://rm.coe.int/resolution-cm-res-2022-3-legal-and-financial-conss-cessation-membershi/1680a5ee99>
- Resolution CM/ResDH(2022)255 Execution of the judgments of the European Court of Human Rights Loizidou against Turkey.* 22.09.2022. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-220584>
- Resolution of the European Court of Human Rights on the consequences of the cessation of membership of the Russian Federation to the Council of Europe in light of Article 58 of the European Convention on Human Rights.* 22.03.2022. <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-7435446-10180882>
- Statute of the Register of Damage Caused by the Aggression of the Russian Federation Against Ukraine Resolution CM/Res(2023)3 establishing the Enlarged Partial Agreement on the Register of Damage Caused by the Aggression of the Russian Federation Against Ukraine adopted by the Committee of Ministers on 12 May 2023 at the 1466th meeting of the Minister's Deputies.* <https://rm.coe.int/0900001680ab2595>
- The European Convention on Human Rights. Date of signing* 04.11.1950. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004?dark=1

Отримано редакцією журналу / Received: 02.11.23
 Прорецензовано / Revised: 15.01.24
 Схвалено до друку / Accepted: 21.06.24

Viktoriia IVANOVA, Master Student
ORCID ID: 0009-0009-1556-9359
e-mail: victoria.sidmouii@gmail.com
Taras Shevchenko Kyiv National University, Kyiv, Ukraine

DECISIONS OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS IN THE CONTEXT OF COMPENSATION FOR DAMAGE CAUSED BY MILITARY AGGRESSION

B a c k g r o u n d . *The article addresses the study of the practice of the ECtHR in the context of compensation for damage caused by military aggression, which is important for determining the future strategy of Ukraine in the process of ensuring compensation for the damage caused.*

M e t h o d s . *Formal-dogmatic, systematic and comparative-legal methods were used in the research, the basis of the research was the method of systemic analysis.*

R e s u l t s . *Some decisions of the ECHR based on the statements of victims in the Turkish-Cypriot, russian-Georgian confrontations were analyzed and the effectiveness of such method of protection as an appeal to the ECHR for compensation for damage caused by military aggression was determined. The possibility of Ukraine and other affected individuals and legal entities applying to the ECHR, taking into account the exclusion of the russian Federation from the Council of Europe on September 16, 2022, was assessed. A review and analysis of 40 decisions of the ECtHR related to military aggression was carried out, which is the basis for building the position of the injured party when applying for the protection of violated rights, since after the end of the war the most urgent issue will be the reconstruction of infrastructure, compensation for family members of the dead, wounded, prisoners of war, and other afflicted victims morally or physically together with financing the further development of Ukraine. The methods of influencing the Cabinet of Ministers of the Council of Europe on the respondent country in order to ensure the implementation of ECtHR decisions are analyzed. Possible options for the development of the events after the satisfaction of the complaints of victims of the russian-Ukrainian war are described.*

C o n c l u s i o n s . *A logical summary of the analyzed topic about two possible ways of obtaining fair and real compensation for damage caused by the military aggression of the russian federation was formed and revealed: voluntary and forced.*

K e y w o r d s : *damage caused by military aggression, military actions, russian-Ukrainian war, protection of rights, protection of property rights, human rights.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.